

L'avaluació de la qualitat terminològica

Sovint hi ha entitats, organitzacions, equips d'especialistes, etc. que s'adrecen al Centre de Terminologia TERMCAT perquè faci la valoració de la qualitat d'una obra terminològica (un diccionari, un glossari, un lèxic, etc.) o demanant assessorament metodològic per dur-la a terme. En aquest article presentem, a grans trets, com s'elabora l'informe de valoració d'obres terminològiques, amb alguns exemples pràctics i reals. Considerem que l'anàlisi que fem pot tenir interès per a qualsevol persona que pretengui elaborar una obra d'aquestes característiques, o que vulgui valorar la qualitat de les obres de consulta que fa servir.¹

El TERMCAT pot intervenir fins a nivells molt diversos en la revisió d'una obra terminològica, des del nivell mínim —en què es prepara un informe de valoració com el que es presenta en aquest article—, fins a la revisió conceptual i formal completa del producte. En l'informe de valoració es tenen en compte els aspectes lingüístics, d'una banda, i els aspectes terminològics i metodològics, d'una altra. Dins d'aquest segon bloc l'informe s'estructura en dos apartats, l'un corresponent a observacions sobre la macroestructura de l'obra, i l'altre sobre la microestructura. Convé tenir en compte que els aspectes que es valoren depenen també del suport en què es presenta l'obra, perquè el fet que es tracti d'una interfície de consulta per Internet o d'una obra en paper, per exemple, comporta diferències que afecten no sols la presentació estricta de les entrades, sinó també aspectes com la presència o l'absència d'índexs, la representació de les relacions de sinonímia, etc. Aquí ens centrem en les obres concebudes per ser publicades en paper —encara que per dur-les a terme els autors es valguin de programes informàtics— perquè fins ara són les que hem valorat més sovint.

L'informe que es lliura a la persona o entitat que l'ha sol·licitat no és un recull exhaustiu dels possibles errors detectats, sinó un resum dels aspectes analitzats, amb alguns exemples dels que es podrien millorar, si és el cas, i sempre amb l'explicació precisa de l'actuació que caldria emprendre per resoldre cada aspecte. Quan és pertinent, en la introducció de l'informe ja es destaquen els punts que durant l'anàlisi han resultat més rellevants, perquè el responsable de l'obra es pugui fer el càrrec amb claredat dels aspectes més importants en què ha reeixit o que ha de resoldre.

Així, per exemple, en un glossari d'un àmbit tècnic resulta imprescindible que la informació que contingui sigui recuperable, és a dir, que no inclogui termes sense entrada pròpia però que són definits dintre d'altres definicions; o que no hi hagi termes utilitzats en algunes definicions amb un sentit molt específic propi d'aquesta àrea sense entrada pròpia; o que no hi hagi termes mal ordenats alfabèticament; etc. En un lèxic adreçat a comerciants, en canvi, esdevindrà especialment rellevant destacar aspectes com l'ús de recursos tipogràfics.

Informe de valoració d'obres terminològiques: aspectes tractats

ASPECTES LINGÜÍSTICS

ASPECTES TERMINOLÒGICS I METODOLÒGICS

I. MACROESTRUCTURA

1. Selecció de la nomenclatura
2. Ordenació de les entrades
3. Correspondència entre l'entrada i el concepte

II. MICROESTRUCTURA

4. Entrades
  - 4.1. Documentació de les entrades
  - 4.2. Forma de les entrades
  - 4.3. Representació de la flexió de gènere i entrades en plural
5. Categories gramaticals
6. Equivalències
7. Remissions
8. Definicions
  - 8.1. Correspondència entre el terme i la definició
  - 8.2. Redacció de les definicions
  - 8.3. Definicions del mateix tipus de concepte
  - 8.4. Definicions amb el descriptor en plural
  - 8.5. Definicions que contenen el terme definit
  - 8.6. Definicions introduïdes per fragments metalingüístics
  - 8.7. Termes i definicions dins de definicions
9. Notes, il·lustracions i material complementari

gràfics que facilitin la localització de la informació, o l'absència de tecnicismes terminogràfics (sinònims complementaris, categories gramaticals, etc.) perfectament pertinents en altres obres.

Un altre punt que s'inclou en la introducció de l'informe, quan es considera que és pertinent, és una breu referència a la bibliografia i al material disponible en paper o per mitjà de la xarxa a què pot recórrer l'autor per ampliar la informació sobre els criteris que cal tenir en compte en l'elaboració de productes terminològics.

Després d'aquesta introducció, l'informe detalla els aspectes analitzats. L'organització de la informació respon als blocs que abans s'han assenyalat i que ara passem a descriure breument.

L'anàlisi dels aspectes netament lingüístics és la part que, per als lectors de LLENGUA I ÚS, pot presentar menys elements innovadors, perquè en definitiva s'hi tenen en compte els mateixos aspectes que es valoren en qualsevol revisió lingüística d'un text (correcció, adequació al registre, precisió semàntica, aspectes ortotipogràfics, etc.). És significatiu que encara avui aquest sigui un aspecte que presenta mancances en moltes de les obres analitzades pel TERMCAT, i per tant, malgrat que no sigui un punt original de l'anàlisi que aquí es presenta, sí que és un dels elements que els autors de les obres analitzades se solen veure empesos a revisar si volen acabar oferint un producte de qualitat.

Amb tot, sí que resulta interessant adonar-se que alguns dels problemes lingüístics, fins i tot en obres preparades per bons coneixedors de la llengua, són explicables per les mateixes característiques dels materials terminològics. En aquesta mena de materials es pretén oferir molta informació de manera molt condensada, i això pot provocar uns tipus d'errors concrets.

Per exemple, des d'un punt de vista a mig camí entre l'ortografia i la convenció gràfica, són especialment freqüents els errors en la partició de mots a final de ratlla, perquè la presentació habitual dels materials terminològics en columnes obliga a recórrer sovint a aquesta partició. Des d'un punt de vista sintàctic, els errors causats per la voluntat de síntesi es concreten sovint en l'ús de connectors poc adequats, o en l'absència de certs elements lingüístics menys informatius, com per exemple dels articles i preposicions de les enumeracions, que, quan varien, es recomana de mantenir (es poden trobar definicions com «arrabassar fent ús de la força, poder, amenaces, coaccions, etc.», i es recomana de fer «arrabassar fent ús de la força, del poder, o amb amenaces i coaccions»).

I. Macroestructura

Selecció de la nomenclatura

Entre els aspectes terminològics i metodològics, que formen el segon gran bloc d'informacions recollides en l'informe, el primer element que es valora és la selecció de la nomenclatura. En aquest sentit, s'analitza l'arbre de camp de l'obra (tant si hi és explícit com si no hi és) o la classificació temàtica amb què s'ha fet la selecció dels termes. Aquesta anàlisi pretén fer conscients els autors que un bon arbre de camp permet determinar de manera més objectiva la pertinència dels termes que recull una obra, i permet també definir-los de manera més lògica i sistemàtica.

Aspectes lingüístics

Aspectes terminològics i metodològics

Un arbre de camp ben fet permet evitar l'error habitual d'incloure termes relacionats amb l'àrea de l'obra, però que de fet no hi pertanyen pròpiament. Per exemple, hi ha un bon nombre de termes de les noves tecnologies que tenen també aplicació en molts altres àmbits (*base de dades, adreça electrònica, formatar, etc.*), i hi ha tendència a incloure'ls en obres de camps temàtics en què no hi són pertinents, malgrat que hi puguin ser d'ús habitual.

A més de vetllar perquè s'hagin seguit uns criteris coherents de selecció, s'insisteix en la necessitat d'exposar aquests criteris en la introducció de l'obra, perquè és una informació que el lector necessita per entendre què pot esperar trobar en un determinat producte terminològic.

Ordenació de les entrades

Un altre aspecte que es valora és l'ordenació de les entrades en el material que s'analitza. S'avalua en primer lloc la pertinència o no d'una possible agrupació temàtica dels termes, segons els objectius que es planteja l'obra, l'àrea de què es tracta, els possibles receptors, etc. Si es fa aquesta agrupació, s'ha d'analitzar l'adequació amb l'estructura de l'arbre de camp.

En segon lloc s'estudia l'ordenació alfabètica dels termes, procurant que l'ordre alfabètic triat s'apliqui de manera sistemàtica perquè el lector pugui trobar en tot moment el terme que busca.

Resulta freqüent que les obres es presentin amb una ordenació alfabètica contínua (que és la que apliquen de manera automàtica certs programes informàtics), però sovint no es fa de manera estricta. Com és prou sabut, generalment es recomana seguir l'ordenació alfabètica discontinua perquè presenta l'avantatge terminològic d'agrupar els termes que pertanyen a una mateixa sèrie lèxica i, dins de cada sèrie, els presenta ordenats de manera més entenedora per al lector, però aquesta recomanació sol demanar un esforç d'ordenació manual o de programació prèvia.²

Correspondència entre l'entrada i el concepte

Un punt fonamental en el treball terminològic és la correspondència unívoca entre entrada i concepte, que implica que cada article terminològic correspongui a una noció diferent. En general, respectar el principi de la correspondència entre l'entrada i el concepte obliga a fer una anàlisi sobre les nocions i serveix per presentar la informació de manera més sistemàtica. En els informes de valoració això es comprova especialment revisant el tractament que reben les formes homògrafes, i assegurant l'assignació d'un únic concepte a cada entrada.

Es controla, doncs, que els termes amb una forma lingüística coincident però que responen a conceptes diferents es presentin en entrades independents. Igualment, es fa una lectura atenta de les definicions per assegurar que —llevat que sigui una decisió premeditada— no es presentin dos conceptes sota una mateixa entrada, ja sigui de forma explícita (amb les diverses accepcions numerades o separades amb algun element tipogràfic), ja sigui de forma implícita (amb definicions complexes que inclouen més d'un concepte, la qual cosa resulta més difícil d'identificar).

Un cas que sovint presenta dificultats als autors es dona quan les entrades s'han separat atenent a la correspondència amb els equivalents en una altra llengua: com que les llengües no coincideixen a l'hora de distribuir els con-

ceptes i les denominacions, és millor no fer dependre els termes catalans d'una altra llengua, sinó seguir el criteri general d'assignar una denominació específica a cadascun dels conceptes. Així, per exemple, les formes angleses *procurement* i *supply* poden correspondre a tres sentits diferents del terme *aprovisionament*, i per tant en un glossari en català serà recomanable concretar-ne la distribució en tres entrades independents.

II. Microestructura

Entrades

Es dóna una importància cabdal a la representació concreta de les entrades, ja que són la via d'entrada a la consulta de qualsevol material terminològic. En aquest sentit, s'analitzen aspectes com els següents.

Documentació de les entrades

Com a criteri general, es recomana que les entrades que formen part del material analitzat estiguin documentades, és a dir, que incloguin una referència a la font de la qual han estat extretes. Això és especialment important en les que no es troben en les obres de referència més usuals (diccionaris de llengua general i enciclopèdies). Documentar les entrades és necessari per assegurar la seva forma i significat i per confirmar-ne la tradició en la llengua.

Val la pena observar que, malgrat que es pugui considerar un aspecte que no presenta gaires dificultats, en moltes de les obres analitzades es dóna la circumstància que no s'han consultat sistemàticament totes les obres de referència generals ni les obres terminològiques globals, o les específiques de l'àmbit publicades prèviament. És clar que fer aquesta consulta demana temps i dedicació, però resulta imprescindible per oferir un instrument que s'adeqüi als criteris més estesos i que s'incorpori al conjunt d'eines terminològiques disponibles sense decisions que puguin sorprendre innecessàriament el lector.

En aquest mateix sentit, la documentació sistemàtica de les entrades permet aïllar els casos que cal estudiar detalladament abans de difondre'ls i en què potser és pertinent iniciar un procés de normalització terminològica. Es considera necessari d'avaluar aquesta possibilitat en casos de manlleus d'altres llengües, en els termes amb grafies estranyes al sistema morfològic català, en els casos en què hi ha dubtes conceptuals i, en general, en totes les formes neològiques. Val a dir que l'experiència de divuit anys d'activitat del TERMCAT demostra que els autors de materials terminològics sempre agraeixen els processos d'estudi que precedeixen l'aprovació formal d'un terme, i hi participen amb molt d'interès.

Convé, per tant, insistir perquè els autors dels materials terminològics estiguin al dia de les novetats bibliogràfiques i, en l'àmbit neològic, de les resolucions del Consell Supervisor. En el mateix sentit, es recomana la inclusió de la llista de la bibliografia consultada de manera que resulti una ajuda també per a qualsevol persona interessada a ampliar la informació de l'obra. En certa mesura, aquest esforç dels autors és una bona mostra de la responsabilitat amb què encaren el seu treball.

Forma gràfica de les entrades

Un altre aspecte que es recull a l'informe és una anàlisi de la forma amb què es representen les entrades. Se sol recomanar, per exemple, que s'eviti la representació sistemàtica de totes les entrades amb majúscula inicial, perquè l'ús diferenciat de majúscules i minúscules d'acord amb la normativa és també un element

informatiu que permet distingir els casos que corresponen a noms propis, o que s'escriuen amb majúscula inicial per convenció internacional, les sigles, etc.

També es fa atenció a la presència en les entrades de signes tipogràfics (barres, guionets, cometes) que generalment resulten poc apropiats. Si la barra o el guionet en una entrada indiquen que es tracta de formes alternatives, es recomana de desglossar les dues formes en entrades independents i indicar la relació de sinonímia que mantenen. S'aconsella sempre d'evitar les cometes, que indiquen un ús irònic o marcat, i, si hi ha alguna d'aquestes informacions que es considera imprescindible atesos els objectius del treball, recórrer a la indicació en nota.

Un aspecte que mereix una atenció especial és l'ús de cursiva o de l'asterisc per senyalar certs estrangerismes no adaptats o que no es poden documentar en les obres generals. Tot i que es tracta d'un punt complex, en què resulta difícil establir un criteri general, se sol recomanar que en les obres terminològiques s'eviti aquest recurs: els termes manlevats que ho requereixin han de ser tractats pel Consell Supervisor del TERMCAT perquè n'estableixi la possible alternativa catalana o en fixi la grafia, adaptada o no. Un cop aprovats, no sembla necessari que en les entrades aquests termes es representin en cursiva o amb altres marques d'estrangerisme.³

Representació de la flexió de gènere i entrades en plural

La correcta representació de la flexió de gènere és un detall sobre el qual cal cridar sovint l'atenció dels autors de materials terminològics. En primer lloc, és clar, cal revisar que s'atorgui la flexió als substantius que tenen forma femenina i als adjectius de dues terminacions. En segon lloc, es comprova que aquesta flexió sigui representada sistemàticament i mantenint les convencions habituals dels diccionaris.

En l'informe també es constata si les entrades que es consignen en plural, si n'hi ha, obeeixen realment a substantius lexicalitzats en plural.

Categories gramaticals

En alguns casos cal insistir en la conveniència d'indicar la categoria gramatical de cada terme, especialment quan es tracta de materials terminològics elaborats per especialistes d'un àmbit i en els quals no hi ha hagut intervenció de lingüistes. En aquests casos s'explica que assignar una categoria gramatical a cadascun dels termes aporta una informació de gran interès terminològic i pràctic.

Per exemple, aquesta indicació pot servir per advertir d'una manera inequívoca i econòmica que *anàlisi* és una forma femenina; que *avantatge* és masculí; quin és el gènere de *capital social*, o si el verb *clicar* admet complement directe.

En els casos en què el material arriba amb la informació de la categoria, es revisa que no hi hagi indicacions o codis incorrectes, especialment en formes sintagmàtiques substantives, que de vegades són categoritzades inadequadament com a locucions. L'observació d'aquest aspecte es complementa, quan cal, oferint la informació dels codis emprats habitualment per indicar la categoria gramatical.

Equivalències

En l'àmbit català és generalitzat el caràcter multilingüe de les obres terminològiques. Per tant, l'informe de valoració del TERMCAT també fa una anàlisi de les equivalències recollides en el material que s'avalua.

En general, aquesta anàlisi té en compte, en primer lloc, els mateixos aspectes que hem vist abans pel que fa a la pertinència i documentació de les entrades (si les equivalències recollides són les formes més adequades, si hi ha correspondència conceptual amb la forma catalana, si s'han tingut en compte fonts fiables, etc.), i també pel que fa a la forma (absència de signes com barres i guions que indiquin alternança, ús discriminatori de majúscules i minúscules, etc.). En segon lloc, es revisa que hi hagi correspondència gramatical entre el terme català i els equivalents recollits. En tercer lloc, també resulta habitual haver de corregir l'ordre amb què es presenten les equivalències, perquè sovint no s'aplica sistemàticament un criteri (ja sigui alfabètic, ja sigui d'un altre tipus, i cal fer explícit aquest criteri a la introducció).

Remissions

Un dels elements clau a l'hora de valorar la qualitat metodològica d'una obra terminològica és el tractament que reben les remissions. Una remissió és un indicatiu de la relació semàntica que s'estableix entre dues entrades relacionades: equivalència (sinonímia), preferència (termes principals i complementaris) i, en alguns casos, oposició (antonímia) o inclusió (hiperonímia o hiponímia). Sovint convé assenyalar la importància d'establir uns criteris explícits de presentació de les remissions que permetin al lector trobar els lligams que relacionen les nocions i recuperar totes les informacions. A més, si s'estableixen unes convencions clares per formalitzar aquesta mena de relacions, l'autor de l'obra terminològica es veu obligat a precisar i regularitzar els vincles entre els termes i, per tant, a reflexionar sobre els conceptes i la jerarquia que presenten, cosa que contribueix a elaborar un producte més sistemàtic i cohesionat.

En concret, s'aconsella seguir quatre principis a l'hora de tractar els sinònims:

- Cal que tots els termes sinònims apareguin com a entrades independents, amb remissió a les altres formes sinònimes corresponents, de manera que se'n faciliti la localització.
- És necessari que els termes sinònims tinguin la mateixa funció gramatical.
- És convenient reservar un camp específic dins de l'article terminològic per a la remissió i, sobretot, no incloure sinònims a l'interior de les definicions ni repetir informacions.
- Si es considera que hi ha sinònims preferents, és molt útil explicitar-ho establint una jerarquia entre sinònims principals i complementaris. En el cas que cap dels sinònims es consideri preferent, la definició i la resta de les informacions apareixen només en el primer terme en l'ordre alfabètic; els altres sinònims porten únicament una remissió a aquest primer terme.

Un altre detall sobre el qual sovint cal fer atenció és la consignació de geosinònims. Sovint els autors perden de vista que els treballs terminològics no solen pretendre recollir tota la varietat de sinònims dialectals (llevat que aquest sigui precisament un dels objectius explícits del treball). En la cerca d'una univocitat ideal entre concepte i denominació, en terminologia és generalment acceptat que es consignin una única forma (la de distribució més general, la més ben documentada, etc.), i només si cal que es completi amb algun sinònim absolut o complementari, la qual cosa no s'ha d'interpretar com una restricció a l'ús, sinó com una ajuda a l'establiment d'un únic codi compartit per la majoria d'especialistes.

Així, per exemple, en un diccionari de geografia física recentment editat es dona entrada a la forma *cova* amb els sinònims complementaris *caverna* i *gruta*, però altres sinònims parcials o geosinònims que en la llengua general

sovint es podrien utilitzar en els mateixos contextos (com ara *cavitat*, *tuta*, *cavorca*, *coval*, *espluga*, etc.) no hi consten.

Definicions

L'anàlisi de les definicions és un altre apartat important dins de l'informe de valoració. La tècnica de la definició és complexa, i demana als redactors d'un material terminològic que inclogui aquesta informació esforços importants per presentar-la de manera coherent i adequada. En l'informe es tenen en compte aspectes com els següents.

Correspondència entre el terme i la definició

Com a referents d'una mateixa noció, el terme i la definició han de pertànyer a la mateixa categoria d'objectes i, per tant, generalment han de resultar intercanviables en un context. Per això es controla que la definició dels verbs sigui la descripció d'una acció (que es construeixi a partir d'un altre verb); igualment, si el terme és un nom, la definició ha de correspondre a un nom; i si és un adjectiu, a un adjectiu. Sovint cal recordar als autors que la categoria gramatical del mot o sintagma que encapçala la definició (el descriptor) ha de coincidir amb la del terme definit, sempre que sigui possible.

Per exemple, en un material recentment revisat pel TERMCAT es definia el substantiu *optimització* com 'Aconseguir la millor solució possible [...] (en lloc de fer 'Acció d'aconseguir...)', i l'adjectiu *amigable* com la 'Característica del programari o el maquinari que fa més fàcil la interacció [...] (en lloc de fer 'Dit del programari que...').

Redacció de les definicions

Pel que fa a la redacció de les definicions, l'informe parteix del concepte que, en terminologia, la definició serveix per delimitar amb precisió una noció dins d'una àrea o subàrea d'especialitat, i es fonamenta en la recerca i la determinació dels trets semàntics pertinents d'aquesta noció. Per això es revisen les definicions del material que s'analitza i, per exemple, s'aconsella que es redactin amb una sola oració (que no continguin punts interns), la qual cosa pot contribuir a evitar la inclusió de més d'un concepte en una sola definició.

També s'insisteix en la necessitat de precisió i claredat, de manera que s'hi incorporin totes les informacions que siguin necessàries per determinar el concepte però que no continguin explicacions o descripcions suplementàries, informacions supèrflues ni repeticions.

Com s'ha dit abans, les obres terminològiques es caracteritzen per la voluntat d'oferir molta informació amb la màxima condensació, i els autors, especialistes en la matèria que tracten, solen tenir la tendència a incorporar a les definicions molta més informació de la necessària. Sovint cal recordar-los les diferències de concepte entre una obra terminològica i una obra enciclopèdica, i per això en aquest punt és especialment important l'habilitat del terminòleg per fer-se entendre. De vegades resulta útil recomanar la inclusió d'un nou camp a part per recollir aquesta informació (nota, observacions, un apartat d'informació enciclopèdica, etc.).

En l'informe també s'insisteix, quan cal, en la recomanació d'evitar redaccions complexes, alteracions d'ordre forçades, l'excés d'hipotaxis, els parèntesis i els signes tipogràfics de difícil comprensió o que entorpeixen la lectura (barres, cometes, etc.).

Finalment, també es controla l'efecte contrari: els casos en què l'especialista, que coneix perfectament l'àmbit, suposa en el lector uns coneixements implícits excessius i redacta definicions tan concises o tan poc explicatives que no arriben a donar tots els elements necessaris per entendre-les.

Definicions del mateix tipus de concepte

També es valora que els termes que formen part d'una tipologia o que són propers semànticament es defineixin de manera paral·lela.

Aquesta circumstància és freqüent en termes sintagmàtics que tenen un mot polisèmic com a base. Per exemple, un glossari analitzat presentava dotze termes que tenien el mot *anàlisi* com a nucli, però no s'havien definit homogèniament, ja que presentaven fins a vuit descriptors diferents: *anàlisi, procés, examen, models, tècnica, «revisió i avaluació», «recol·lecció, examen, revisió i qualificació» i «mètode»*. En aquests casos cal estudiar amb deteniment aquestes nocions per determinar la tipologia conceptual que hi ha al darrere i decidir si és possible definir-les totes a partir del mot *anàlisi*. Si aquest mot no fos adequat per a tots els termes, se'n podria buscar un altre (*mètode*, per exemple) i s'hauria de procurar definir tots els termes amb *anàlisi* o *mètode*. D'aquesta manera s'aconseguiria sistematitzar el contingut de les definicions i establir de manera clara les relacions entre les diferents menes d'anàlisi.

Definicions amb el descriptor en plural

Un altre detall que dona mostra del rigor amb què s'han elaborat les definicions d'un material terminològic és la coherència en el nombre del descriptor i del terme definit. Per això, en l'informe de valoració es revisa aquest aspecte i, en els casos en què el terme correspon a una realitat múltiple, es recomana de fer precedir el descriptor d'expressions com ara *conjunt de* o *grup de*. També es revisa l'ús innecessari d'articles i adjectius indefinits precedint els descriptors.

Definicions que contenen el terme definit

Tot i que es tracta d'un aspecte molt conegut, encara resulta bastant habitual que en alguns materials revisats es trobi com a descriptor d'un terme, o en algun altre lloc de la definició, el mot que s'està definint o un mot de la mateixa família. Probablement aquest error es produeix per influència del tractament que reben els termes que són sintagmes compostos, en què precisament és recomanable que el descriptor coincideixi amb el nucli del sintagma (sempre, és clar, que aquest descriptor sigui transparent semànticament o estigui definit dins del diccionari). Per tant, aquest aspecte també és tingut en compte en la valoració i, quan cal, s'explica als autors recorrent als exemples del material analitzat.

Definicions introduïdes per fragments metalingüístics

Un altre detall també força conegut, però que també cal analitzar en els informes de valoració, és la presència innecessària en les definicions de fórmules de tipus metalingüístic com ara «Nom donat a...», «Terme que designa...», «Concepte que...», etc. Encara que en la definició dels adjectius de vegades resulta inevitable servir-se de fórmules com «dit de...» o «relatiu a...», etc., en general els fragments metalingüístics no aporten cap informació rellevant i se n'ha de prescindir.

Termes i definicions dins de definicions

Si els dos aspectes precedents són prou coneguts i en certa mesura relativament

fàcils de controlar, demana més atenció del revisor el control de la incorporació en les definicions de termes que haurien de ser definits en el material, o de definicions que n'inclouen altres. Pot ajudar en aquest control identificar sistemàticament l'ús d'expressions com ara *és a dir*, *o sigui*, etc. dins de les definicions, perquè probablement estan encapçalant una altra definició.

La inclusió en les definicions de termes que no tenen entrada pròpia sovint és conseqüència d'una selecció poc sistemàtica de la nomenclatura, la qual cosa fa palesa la importància i la utilitat d'un bon arbre de camp.

Notes, il·lustracions i material complementari

Finalment, un element que s'estudia en l'informe de valoració és l'apartat de notes, observacions o informacions enciclopèdiques de determinats materials. En primer lloc, s'analitza si és pertinent la presència d'aquestes informacions atenent als objectius generals del producte. Si és el cas, s'intenta que en aquest apartat no s'hi perdi el caràcter sistemàtic que caracteritza el treball terminològic, perquè és relativament habitual que esdevingui una mena de calaix de sastre on els autors recullen tota aquella informació que no és pertinent de donar en altres apartats de l'obra.

Per exemple, l'ordre de les informacions que es poden recollir en un apartat de notes també és sistematitzable, de manera que primer es recullin les observacions de tipus lingüístic (informació sobre l'etimologia, sobre variants gràfiques, sobre variants dialectals, sobre plurals irregulars, sobre l'ús de les equivalències) i després les d'altres tipus (informacions conceptuals o enciclopèdiques).

Igualment, s'analitzen les il·lustracions o els annexos que de vegades es presenten acompanyant els materials terminològics. Se'n valora també la pertinència segons els objectius del treball, i especialment la coherència amb la resta de la informació, perquè com que són parts que se solen preparar de manera més o menys independent, és relativament habitual que hi quedin reflectides algunes diferències amb la informació del cos del treball degudes a modificacions dutes a terme durant el procés de revisió final. També es revisen els índexs, si n'hi ha, i se'n comprova la compleció.

Conclusió

En definitiva, la pretensió de l'informe de valoració d'obres terminològiques que duu a terme el TERMCAT és ajudar els autors d'aquests materials a aplicar els principis metodològics que l'experiència assenyalava com a més importants per poder elaborar un producte de qualitat. El to que s'hi utilitza respon a aquesta voluntat de col·laboració, i es pretén sempre mantenir una formulació pedagògicament eficaç que, partint d'exemples reals extrets del material analitzat, permeti als autors d'aplicar les recomanacions i d'observar-ne immediatament les conseqüències positives per al conjunt del treball.

Val la pena destacar que, des de la perspectiva del TERMCAT, la qualitat d'una obra terminològica no depèn del compliment estricte d'un conjunt de recomanacions metodològiques determinades, sinó de l'adequació a uns objectius explícits i de la subjecció a uns criteris coherents establerts pels mateixos autors. Aquests criteris poden coincidir amb els que aplica sistemàticament el TERMCAT en la seva producció terminològica, però també poden ser diferents: en tots

dos casos la clau de volta que determina realment la qualitat del producte final és la capacitat dels autors per definir amb claredat aquests criteris metodològics i per aconseguir que el resultat s'hi adigui.

Confiem que aquest article, a més d'acostar el lector als secrets i les dificultats que implica la preparació de qualsevol material terminològic, l'ajudi a valorar d'una manera objectiva i força exhaustiva la qualitat de les obres terminològiques, i a seleccionar les més adequades per a la seva feina.

1. Agraïm a Gemma Pauné el treball de preparació de diversos informes que han servit de base per a l'article i dels quals hem extret molts dels exemples. També agraïm les seves observacions i les de Rosa Colomer, que han contribuït a millorar sensiblement el text.
2. L'ordenació contínua segueix l'ordre alfabètic sense tenir en compte els espais en blanc o els caràcters no alfabètics (guionets, apòstrofs, accents, etc.) que es troben en els components d'un sintagma [*programa, programa actiu, programa a la carta, programable, programa de verificació*, etc.]. En l'ordenació discontinua, en canvi, els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics, i els signes no alfabètics precedeixen els caràcters alfabètics [*programa, programa a la carta, programa actiu, programa de verificació, programable*, etc.].
3. El Consell Supervisor marca amb la indicació de la llengua d'origen els casos de manlleus no adaptats la pronúncia més habitual dels quals no és deduïble per a un lector català. El fet que en la representació de les entrades no es recomani d'emprar la cursiva com a criteri general no hauria de ser cap impediment perquè, si es considera necessari, es faci servir aquesta marca en l'ús en context d'aquestes formes.

Notes

